

Кавецька Валерія Сергіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

аспірант кафедри кримінального процесу

ДОПИТ НЕПОВНОЛІТНЬОГО У СТАДІЇ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

У 1996 р. Україною ратифіковано Конвенцію ООН про права дитини (прийняту резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 20 листопада 1989 р.), загальним принципом якої є те, що дитина з огляду на її фізичну і розумову незрілість потребує спеціального правового і соціального захисту. Згідно з ст. 4 цієї Конвенції наша держава зобов'язана вжити всіх необхідних правових та інших заходів щодо забезпечення цих прав. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання забезпечення прав та законних інтересів неповнолітніх.

Допит, як важлива та практикована судова дія, є однією з форм отримання доказової інформації, процесуальним засобом збирання і перевірки доказів. У результаті допиту здобувається і перевіряється значна частина відомостей про злочин, встановлюються мотиви та мета злочину, а також умови, за яких він відбувався та які сприяли його вчиненню.

Ця судова дія багатопланова, складна, вона охоплює процесуальний, організаційний, психологічний і етичний аспекти. Проведення допиту вимагає не тільки знань вимог кримінально-процесуального закону та творчого його переосмислення, а й уміння інтерпретувати і використовувати різні законні заходи впливу на особу з урахуванням її індивідуальних, вікових та інших особливостей [1].

Допит малолітнього свідка і, за розсудом суду, неповнолітнього свідка проводиться в присутності законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря. Як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності - опікуни чи піклувальники особи, інші

повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній. Про залучення законного представника суд постановляє ухвалу, копія якої вручається законному представнику [3, с. 710].

Кримінальний процесуальний кодекс розмежовує неповнолітніх учасників кримінального провадження. Стаття 354 регламентує особливості допиту неповнолітнього свідка або потерпілого, а стаття 491 регламентує допит неповнолітнього підозрюваного або обвинуваченого. Допит неповнолітнього свідка чи потерпілого проводиться в присутності законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря, за розсудом суду. Допит неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого, який не досяг шістнадцятирічного віку або якщо неповнолітнього визнано розумово відсталим, на його допиті за рішенням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду або за клопотанням захисника забезпечується участь законного представника, педагога чи психолога, а у разі необхідності – лікаря.

Допит неповнолітніх під час судового розгляду також має свою психологічну та тактичну специфіку. Окрім усього іншого слід пам'ятати, що вимоги до допиту в суді за часом такі ж, як і під час досудового розслідування. Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може перевищувати одну годину, а загалом – дві години на день. Як зазначає Є. Г. Коваленко, абсолютно незвичний та дивний для неповнолітнього антураж публічного судового допиту пригнічує його, заважає зосередитися та зрозуміти, що від нього хочуть та що він повинен говорити [6, с.632].

До початку допиту неповнолітнього свідка чи потерпілого суд має встановити особу законного представника, педагога, психолога, лікаря (якщо суд визнав за необхідне його присутність), перевірити документи, що посвідчують їхню особу, а також факт спорідненості зі свідком, потерпілим - для законних представників, компетентність - для педагога, психолога, лікаря, а

також роз'яснити їм їх обов'язок бути присутнім під час допиту свідка, право заперечувати (протестувати) проти запитань, які будуть ставитися неповнолітньому, та особисто ставити йому запитання [4, с. 95].

Якщо необхідно для об'єктивного з'ясування обставин відповідного кримінального правопорушення або захисту прав малолітнього чи неповнолітнього свідка, чи потерпілого, суд приймає ухвалу про проведення допиту таких осіб поза залом судового засідання в іншому належним чином обладнаному приміщенні з використанням відеоконференції (дистанційне судове провадження) (ст. 336 КПК).

Після закінчення допиту малолітній або неповнолітній свідок чи потерпілий видаляються із залу судового засідання, крім випадків, коли за клопотанням учасників судового провадження або з ініціативи суду буде визнана необхідною його присутність на деякій час в залі судового засідання.

Проаналізувавши статті 354 та 491 КПК можна підвести підсумки, що більше процесуальних гарантій у неповнолітнього свідка чи потерпілого.

Процесуальною гарантією неповнолітнього обвинуваченого є те, що він забезпечується законним представником тільки за клопотанням захисника або з власної ініціативи суду. Можна дійти висновку, що положення неповнолітнього обвинуваченого щодо участі його законного представника у ст. 491 КПК суперечать ст. 488 КПК. Так як стаття 488 КПК регламентує загальні особливості щодо участі законного представника, тому доречніше у статті 491 КПК не вказувати вікових особливостей неповнолітнього, а особливо якщо його визнано розумово відсталим, для участі законного представника.

Проаналізувавши частину 1 статті 491 КПК, можна стверджувати, що обвинувачений неповнолітній за рішенням суду або за клопотанням захисника забезпечується участю педагога або психолога, законного представника, а у разі необхідності - лікаря. Рішення або клопотання про участь лікаря у допиті потребує додаткової аргументації та він залучається на розсуд суду, якщо

внаслідок вчинення кримінального правопорушення неповнолітній отримав тимчасові психічні чи фізичні розлади здоров'я. Також суд повинен уважно підійти до вибору кваліфікаційного психолога або педагога, щоб не погіршити психічний стан неповнолітнього.

Список використаної літератури:

1. Басиста І. В., Пришляк С. О. Особливості допиту неповнолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/493-stetsenko/21335-dopytu-nepovnolitnikh.html>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар / відп. ред.: С.В. Ківалов та ін. – Х.: Одиссей, 2013. – 1104 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар. Т. 2/ [О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.]; за заг. ред. В.Я. Тація та ін. – Х.: Право, 2012. – 664 с.
5. Кримінальний процес [текст]: підручник / За заг. ред. В.В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. – К.: “Центр учбової літератури”, 2013. – 544 с.
6. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України: підручник / Є.Г. Коваленко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 632 с.